

Foranstaltninger til Landvæsenets Fremme i Kongeriget Württemberg.

Som en Følge af de Krige, hvori Tydskland indvirkedes ligesom fra den franske Revolutions Begyndelse, leed Württemberg saameget, at den nu regjerende Konge, Wilhelm, ved sin Regjerings Tilstræbelse i 1816 fandt det nødvendigt, nu da roligere Tider vare vendte tilbage, saavidt muligt at bøde paa de Saar, Riget havde befommet i Trængsels-Aarene, og intet kraftigere Middel hertil fandt han, end det at fremme Landvæsenet. I det Efterfølgende skulle vi levere en kort Oversigt over de til dette Djemed sigtende Foranstaltninger, for saavidt disse ikke ere aldeles locale, og saaledes som jeg fandt dem ved i Aaret 1845 at opholde mig nogen Tid i dette Rige, og skulle vi begynde med Grunden til dem alle, Underviisningen.

I.

Det Kongelige Württembergske Land- og Forstvæsenes Læreanstalt, Hohenheim.

I 1818 oprettedes denne Læreanstalt paa Domainet Hohenheim, beliggende i den Deel af Schwarzwald, som kaldes Polder, paa en Bjergflade, der hæver sig 1400 Fod over Havet, og 600 Fod over Neckar-Dalen, og hvor Mais ikkun modnes i meget varme Sommer, og Viindruen, naar den kan beskyttes, altsaa i den varmeste Deel af Vintersæd-Regionen. Afstanden fra Stuttgart, 1½ Mil.

Lære-Anstalten deler sig i tvende Hoveddele: i den høiere og i Agerdyrknings-skolen.

Den høiere Læreanstalts Diemed er at give tilkommende Godsbesiddere, Godsbestyrere, Forpagtere Leilighed til at erhverve saadanne Kundskaber og Færdigheder, som udfordres for paa bedste Maade og til største Fordeel at kunne udføre deres Forretninger, samt at danne Forstmænd, som ere istand til at svare til de Fordringer, som kunne gøres til dem, hvad enten de træde i Statens eller i den Privates Tjeneste. — Desforuden kunne tilkommende Statsembedsmænd i Camerals- og Administrations-Faget ved Anstalten forstaffe sig speciel Kundskab til Lands- og Forstvæsenet.

Agerdyrknings-Skolens Diemed er at ud-danne dem, som bestemmes til en mere underordnet Stilling i Landvæsenet, f. Ex. Godsopsynsmænd, Avlskarle, Ladefogder, m. m., men især Sonner af Bønder, hvis Eiendomme ikke ere store nok til at kunne fritage dem for selv at deeltage i Markarbeidet.

A.

Den høiere Læreanstalt.

Betingelserne for her at optages.

Optagelsen skeer ved Begyndelsen af ethvert Halv-aar; de, som ville gennemgaae et fuldstændigt Cursus, gjøre dog rigtigst i at indtræde ved 1ste November. De, som iffun ville gjøre sig bekendte med Anstalten eller med enkelte Dele deraf, modtages som Hospitanter, men i det høieste iffun paa 4 Uger. Den, der vil optages, skal have fyldt sit 18de Aar, han skal

medbringe Vidnesbyrd om, hvad han har lært, og om god Vandel, og i det Tilfælde han ikke er selvstændig, Beviis fra Forældre eller Formyndere, at det er med deres Samtykke, at han indtræder i Læreanstalten. Enhver Indtrædende forpligter sig til at efterleve, hvad forestrevet er angaaende Lærlingernes Forhold. Ved ethvert Halvaars Begyndelse betales forud Pensionen, som udgjør for Bolig og Underviisning for en Indlænding 100 Gylben, for en Udlænding 300 Gylben. Forstlæringer modtages for ringere Betaling, Indlændinge for 60, Udlændinge for 180 Gylben; men de ere da udelukkede fra Hovedunderviisningen i Landbruget med Undtagelse af Agronomi, Læren om Opdyrkning og Dyrlæge-Videnskab.

Enhver Lærling maa selv sørge for Kost, Brændsel, Lys, Vask, Bøger og Skrivematerialier. Kosten kan faaes, enten i Anstalten ved et sluttet Bord for en Priis, som bestemmes hvert Halvaar i Forhold til Levnetsmidlernes Priis, eller ogsaa hos Gjæstgiveren i Hohenheim, eller i Nabolauget. For Opvartning i Anstalten betales maanedligen 1 Gylben, og hvert Halvaar 2 Gylben til Anskaffelse af Dagblade og videnskabelige Tidsskrifter.

Planen for Underviisningen.

For Underviisningen i Forstfaget er forestrevet et toaarigt Cursus. Hovedfagene i Landvæsenet foredrages i Løbet af to Halvaar, saa at et Cursus kan fuldendes i eet Aar; men Læretiden kan ogsaa udstrækkes til 3 til 4 Halvaar, fornemmeligen for Hjælpevidenskabernes Skyld.

Vinterhalvaaret varer fra 13de November til Palme-Søndag. Efter 3 Ugers Forløb begynder Sommerhalvaaret, som varer til 13de October.

Følgende Fag foredrages i Læreanstalten:

- 1) Til Landvæsenet henhørende: Plante-Productions-Læren, hvoraf til den almindelige hører: Agronomi, Agricultur, til den specielle: Plantecultur med Indbegreb af Engdyrkning, Biin-Frugt- og Kjøkkenurt-Avl. Dyre-Productions-Læren, saavel den almindelige, som den specielle med Indbegreb af Kundskab til Uld. Drifts-Læren med Indbegreb af Læren om Gods-Taxation. Landvæsens-Technologi.
- 2) Til Forstvæsenet henhørende: Encyclopædi; Forstculturhistorie; Skovdyrkning; Skovens Benyttelse; Technologi; Forstlovgivning; Forst-Taxation og Forstvæsenets Indretning; Forst-Statik. Læren om Statens Forstvæsen; Instruktion for den württembergiske Forsttjeneste; Jagtlæren.
- 3) Hjælpevidenskabelige Fag: Mathematisk, især Arithmetik og Algebra; Beregning over Skovenes Bærdi; theoretisk og praktisk Geometri, Stereometri, Trigonometri, Physik, Mechanik, Chemi med særdeles Hensyn til Land- og Forstvæsenet. Geognosi, Plantephysiologi, speciel Land- og Forstvæsens-Botanik; de i Land- og Forstvæsenet nyttige og skadelige Dyrs Naturhistorie; Dyrlægekunsten; Landvæsens-Bygningskunst. Praktiske Demonstrationer og Dvælses-ere deels forbundne med ovennævnte Læretimer, deels finde de Sted i sær-

stilte. De have især Hensyn til Driften i Almindelighed i Hohenheim og til de enkelte Vandvæsens-Arbejder, saasom Pløining, Saaning m. m., til Jordens, Dvægets, Uldens Bedømmelse, til Vandvæsenets techniske Bedrift, saasom: Æl og Ædiffebrygning, Brændeviinsbrænderi, Stivelse- og Munkelrosukkerfabrikation, til Træfroses Saaning, Træplanter's Udplantning, Taxation og andre Forstvæsens-Forretninger, saavel som til Træets forskellige Benyttelse, til Chemien i Almindelighed og Jordarternes chemiske Undersøgelse i Særdeleshed, til Dyrlæge-Operationer, Landmaaling, Niveltering, Plan- og Maskin-Tegning m. m.

Hjælpemidler til Underviisningen:

Til Læreanstalten er henlagt et Areal af 958 $\frac{3}{8}$ Morgen Land*) som med Hensyn til dets Benyttelse er inddeelt i:

Ager	544 $\frac{4}{8}$	Morgen.
Eng	196 $\frac{3}{8}$	—
Forføgsmark	30 $\frac{5}{8}$	—
Skovgrund, som tillige benyttes til		
Græsning	9 $\frac{5}{8}$	—
Frugttræstole	67 $\frac{6}{8}$	—
Humlehøve	2 $\frac{4}{8}$	—
Bonatist Have	14 $\frac{3}{8}$	—
Elevernes Døvelse-Mark	1 $\frac{5}{8}$	—
Skov	5 $\frac{1}{8}$	—
Til Bygninger, Gaardsplads, Veie		
m. m.	83 $\frac{5}{8}$	—

*) En württembergsk Morgen = 0,541 Td. Land dansk.

Til Forstværsens-Underviisningen er henlagt en Strækning af 6353 Morgen Land, deels tilhørende Staten, deels Sogne, Stiftelser eller Private, og som bestyres af en af Anstaltens tvende Lærere i Forstvidensskaben.

Til Læreanstalten hører endvidere:

Et Schæferi, hvis normale Bestand er 1000 Faar af forskellige Racer, saavel finulbede til Klæde, som langhaarede.

Et Meieri med 100 Køer, ligeledes af forskellige Dvægracer.

Hestetillæg, med 10 Følhopper, som tillige bruges til Arbejde, og 14 Føl.

Silkeavl. Kofalet hertil bestaaer af en stor Sal, som opvarmes ved en Strom varm Luft, og som er forsynet med Ventiler til den bedævede Lufts Bortledning. Til dette Diemed staaer under Salen en Jernovn inde i en Jernkasse, hvorfra et Rør gaaer op midt i Salens Gulv, hvor det fordeles sig i Siderør med Aabninger, som kunne luffes i Forhold til den Mængde Varme, som udfordres. I Salen staae Reoler, overtrukne med Lærred, hvorpaa Eggene lægges. Bladene derimod lægges paa et Net over Lærredet og Eggene, saa at Ormene efter Udflækningen kunne krybe op igjennem Mafferne til Bladene.

Et Bærksted til Forfærdigelsen af Agerdyrknings-Kedskaber. Dengang Læreanstalten blev oprettet, var Indforselen af gode Agerdyrknings-Kedskaber eet af de vigtigste Midler til Agerdyrknings Fremme. Der indrettedes derfor strax i Hohenheim en

Fabrik til disse Redskabers Forfærdigelse og med det dobbelte Diemed, deels at oplære Haandværkere fra Rigets forskjellige Dele i at forfærdige og udbedre gode Agerdyrknings-Redskaber, deels til muligst billig Priis at udbrede omkring i Landet anerkjendt gode Redskaber og Modeller. Anstaltens egne Redskaber blive tillige her forfærdigede og udbedrede. 15 til 20 Mennesker ere dagligen sysselsatte i Fabrikken, og fra denne sælges aarligen 300 til 400 Stkr. Redskaber og Værktøi og 200 til 300 Modeller. Det, som bestemmes til Salg, bliver først prøvet. Salget og Forsendelsen skeer for Anstaltens Regning og under dens Garanti. Saalænge Værtingerne opholde dem ved Fabrikken, maae de udføre alt det Arbeide, som Fabrikmesteren paalægger dem, og erholde derfor fri Kost og Bolig, og efter Omstændighederne ogsaa nogen Løn. Man regner, at en Svend eller Hjulmand, som allerede har arbeidet som Svend i et almindeligt Værksted, behøver at opholde sig i det Mindste eet Aar ved Fabrikken, saafremt han skal blive saa duelig, at han kan svare til enhver Fordring.

En Samling af Naturalier, hvoriblandt især fortjener at fremhæves en Samling af Jordarter tagne fra Mark og Skov tilligemed den Undergrund, hvorpaa de hvilede, og den Biergart, ved hvis Forvittring de ere fremkomne, eller hvorpaa de laae. Prøverne ere af $1\frac{1}{2}$ Cubikfods Indhold og i Kar, som tillade, at de sættes i en saadan Fugtigheds-Tilstand, at deres Bestaaffenhed derved bliver saameget tydeligere.

En overmaade talrig Samling af Land- og Forst-Producter, af Træ- og Skovfrø.

En Uld-Samling, bestaaende af Prøver af de forskjelligste Faareracer, ligesom af Prøver, som hvert Aar tages af de paa Hohenheim tillagte Faar, saa at man kan see Uldens Beskaffenhed ligesaa den Tid, Schæferiet kom under Anstaltens Bestyrelse.

En Samling af anatomiske Præparater.

En Samling af de fornødne Apparater til den mathematiske og physiske Model-Samling.

En Model-Samling, som i 1845 bestod af over 660 forskjellige Ager- og Forst-Nedstaber, deels i fuld Størrelse, deels i Modeller. Nedstaberne ere opstillede i en stor Sal, ved hvis ene Ende midt paa Bæggen staaer en forgyldt brabantisk Ploug, hvorunder en Plade med følgende Indskrift:

Wer träte in diess blühende Land
Und sähe rings die Saatgefildte grünen,
Und so viele volksbélebte Städte und Dörfer steigen
Von friedlichen Gesetzen still beglückt,
Und ehrte nicht das köstliche Geräth,
Das allen diesen Segen schuf — den Pflug.

En Bog-Samling bestaaende af over 2500 Bind.

Et Museum for Dagblade og for videnskabelige Tidsskrifter.

Et kemisk Laboratorium.

En Runkelro-Sukker-Fabrik, som havde hvilet i de sidste Aar formedelst flere Uheld, deriblandt,

at dens eneste Brændsel, Tørv (Brænde er for kostbart) ikke var blevet tørt i de vaade Sommer.

Et Brændevinsbrænderi, fornemmeligen af Kartofler (af Korn brændes ikke meer end nødvendigt til Underviisningen), tildels ogsaa af Træfrugter, af Af-faldet fra Kunkelrosukker-Fabrikken m. m. De her brugelige Apparater, især til Kartoflernes Knusning og Indmæstning, lade sig ikke godt forstaaeligt beskrive uden Afbildning, hvorfor henvises til: Beschreibung einer neuen Vorrichtung zum Zerkleinern und Einmischen der Kartoffeln, von Professor Carl Siemens, der er Lærer i Technologi i Hohenheim. Iffun den Forandring er skeet ved de der beskrevne Apparater, at de Valsar, hvormed Kartoflerne knuses, ere gjorte elastiske for det Tilfælde, at Steen komme mellem dem.

Et Dribryggeri. Maltkjøllen er her at bemærke. Dvnen er omgivet med to murede Kapper med behørigt Mellemrum. Røgovne ligge under Kjølle-Gulvet i særegne Kanaler, hvori den udvendige Luft indstrømmer og varmes af Røgen i Rørene. Da Luften ikke bliver her tilstrækkelig varm, ledes den ind mellem begge ovenmeldte Kapper, stiger derfra ned under Dvnen op og mellem denne og den udvendige Kappe. Paa denne Maade stærkt opvarmet, stiger den op under Kjølle-Gulvet, som bestaaer af gennemhullet Jernblik, og ved en særegen Kanal fordeles den jævnt.

En Kartoffel-Stivelse-Fabrik.

En Godike-Fabrik, som dog ikke blev drevet.

Mostberedning, og endelig

en Meelmølle, om hvis Indretning henvises til min Beretning om: „Kongeriget Württembergs industrielle Forfatning i 1845,“ Side 28. Hensigten med dennes Anlæg var at vise, at de fleste af de bedre Indretninger, hvorved de efter det amerikanske System byggede Meelmøller udmærkede sig fremfor de andre, ogsaa lade sig udføre ved almindelige Møller paa Landet.

Til den praktiske Underviisning høre endnu: Excursioner til de nærliggende Kongelige Godser, hvor forefindes udmærkede Heste- og Dvæg-Macer, og til de nær- og fjernere liggende Forstrevierer, især til Schwarzwald og til større Godser.

For endmere at øve de Forstelever, som ere færdige til at forlade Anstalten, foretages for dennes Regning i Høstferien Landmaaling.

B.

Ugerdyrknings-Skolen.

I denne Skole modtages iffun Württembergere. Lærlingernes Antal er her indskrænket til 25, da et større Antal ikke stadigen kan sysselsættes. Læretiden er 3 Aar. For at kunne optages i Skolen maa en Lærling være fyldt sit 17de Aar, være frisk og saa stærk, at han kan udholde alle de Arbejder, som forekomme i Landvæsenet; dernæst udfordres, at han har Kundskab til og Dvælsel i Markarbejde, at han kan skrive og regne og besidder saadanne Sjæls-Evner, at han kan fatte et populært Foredrag over Landvæsenet med Hjælpefagene. Til dette Diemed maa han forud underkaste sig en Prøve.

For den treaarige Læretid betales til Anstalten 100 Gylben; de, som med Dyrigheds-Beviiis godtgjøre at være uformuende, men ellers besidde de fornødne Egenstaber, modtages frit. Foruden disse Lærlinger tilstedes ogsaa Tid efter anden Afgang for Hospitaanter, som ikkun ville uddanne sig i enkelte Grene. I Almindelighed regnes Opholdet for disse til 3 Maaneder.

Da det ved Agerdyrknings-Skolen især beroer paa den praktiske Uddannelse, anvendes Lærlingerne fortrinsviis til alle Landvæsens-Forretninger. Arbeidet godtgjøres dem med den i Eggen almindelige Daglon, hvorfra drages Betaling for Kosten, som nydes ved et fælles Bord. Ved ethvert Aars Slutning erholde de Lærlinger, som meest have udmærket sig ved Flid og Iver, en Belønning af 10 til 15 Gylben.

Underviisningen er deels praktisk deels theoretisk. Den praktiske Underviisning meddeles ikke i bestemte Timer, men under Arbeidet; men for at Lærlingerne kunne lære alt, hvad som horer til Arbeidet og til at naae en vis Fuldkommenhed, er der lagt en fast Plan for denne Deel af Underviisningen.

I det første Aar øves Lærlingerne i det lettere og siden i det sværere Haandarbeide. De begynde saaledes med, hvad der horer til Composts og Gjødnings Behandling, Gipsens Spredning, Dvægets Røgt og Høstarbeidet. De maae selv passe Hestene og Træk-Drerne. Efterhaanden gaae de over til det lettere Arbeide ved Frugttræavlens; de maae hjælpe til ved Rjørsel, Pløining m. m.

Andet Aar. Lærlingerne komme nu til at høre

med Dyrerne; i Frugtstolen overdrages dem det vanskeligere Haandarbejde; Arbeidet paa Kornlofterne bliver dem til Deel.

Tredie Aar. Nu betroes dem at kjøre Hestene; de øves i det vanskeligere og sjældnere Haandarbejde, f. Ex. at saae, at besørge Arbeidet i Forsøgsmarken og i Hunlehaven, Hørens og Hampens Rodning m. m. I dette Aar gives Lærlingerne ogsaa Leilighed til at blive bekendte med Landvæsenets tekniske Haandteringer. Den practiske Uddannelse sluttet med at overdrage til Lærlingen Opsynet med Arbeidere og Daglønnere.

Til den theoretiske Underviisning anvendes om Vinteren 2, om Sommeren 1 Time dagligen, om Morgen og Aften. Paa Regndage eller paa saadanne, hvor der ikke foresfalder noget til Driften henhørende Arbejde, anvendes Tiden til Underviisning og anden nyttig Sysselsættelse. Om Søn- og Helligdage benyttes Eftermiddagen til Excursioner, Landmaaling, Botanisering m. m.

Underviisningen er deelt i Semestre:

Det første Semester (Sommer): Dvægavl med Oste-Fabrikation;

Andet Semester (Vinter): Faareavl med Kundskab til Uld; Hesteavl.

Tredie Semester (Sommer): Kundskab til Jordbunden.

Fjerde Semester (Vinter): Almindelig Plantelære; Svineavl; Landvæsens-Bogføring.

Femte Semester (Sommer): Speciel Plantelære.

Sjette Semester (Vinter): Læren om Sæd-
ffiste og Engdyrkning, Træfrugtaavl, Biavl.

I Underviisningen i Dyrlæge-
Videnskaben indbefattes Læren om Huusdyrenes Natur, saavel som om de hyppigst forekommende ind- og udvendige Sygdomme og Beslag-Læren.

Foruden denne Underviisning lære Lærlingerne især om Vinteren Elementairfagene, Regning, Geometri, Stiiløvelse, Naturlære.

Omkostningerne saavel ved den høiere Lære-
Anstalt, som ved Agerdyrknings-Skolen udgjøre aarlig:

Til den høiere Læreanstalt.

Løn til Lærere og Bestyrelse . . .	12398	Gylben.
Bog- og andre Samlinger, Under- viisning i Hjælpefagene m. m. . .	2175	—
Deconomien	2260	—
	<hr/>	
	i Alt	16,830 Gylben.

Til Agerdyrknings-Skolen 1912 —

Af Godset betales til Staten hverken Tiende eller Afgift; Bygningerne vedligeholdes for Statens Regning. Denne betaler ogsaa den aarlige Forpagtnings-
sum 4000 Gylben. Aarligen giver Kongen i Tilskud 1500 Gylben. Alt hvad Godset indbringer, anvendes til Forbedringer.

II.

I Anledning af Kong Wilhelms 25aarige Re-
gjerung oprettedes i 1842 tvende Agerdyrknings-
Skoler, een i Elwangen og een i Dshenhausen,
med det Formaal at oplære unge Menneffer især af

Bondestanden, deels til bedre at drive deres Eiendom, deels til at blive dygtige Forpagtere og Avlsforvaltere. Skolerne staae under Landvæsens-Foreningens Central-Bestyrrelses umiddelbare Tilsyn. For hver Skole er en Forstander, som maa være en saavel theoretisk, som practisk dannet Landmand, og som tillige er Forpagter paa det Domaine, hvor Skolen er. Han er forpligtet til at drive Domainet efter Beredriestens Regler og efter en af Central-Bestyrrelsen antaget Plan, der gaaer ud paa at vise, hvorledes Overgangen kan skee fra det i Württemberg almindelige Trevangsbrug til Beredriift. Underviisningen skeer ligeledes efter en af Central-Bestyrrelsen bifaldet Plan og besørges af Forstanderen, af en af ham antagen Hjælperer, som maa være af Skolelærer-Standen og underviser i de almindelige Skole-Kundskaber, og om muligt i Landmaaling, af en duelig Avlsbestyrer og af en Dyrlæge.

Underviisningen deler sig i den theoretiske og i den practiske.

Den theoretiske Underviisning deler sig igjen i Hovedfagene og i Bifagene.

Til Hovedfagene hore:

Læren om Planter's Dyrkning, deri indbefattet om Weirliget, Jordbunden, almindelig og speciel Plante-Dyrkning tilligemed Frugt- og Biinaavl, Sædskiftet, Engdyrkning.

Læren om Dyræavl, deri indbefattet Dvægavl, Faareavl, Hesteavl, Svineavl, Biavl.

Læren om Landvæsens-Haandteringer.

Læren om mindre Eiendommers Inddeling og Drift, samt Bogføring.

Til Bifagene høre:

Det tydske Sprog, Arithmetik, Geometri, Veterinair-Kundskab, det nødvendige af den almindelige Naturlære med Hensyn til Landvæsenet.

Den practiske Underviisning deler sig i:

Markarbeide, Enges Behandling, Frugttræavl, Arbeide i Humlehaven, i Læden, paa Kornloftet, i Stalden, ved Landvæsens-Haandteringer og forskjellige mindre Grene af Agerbruget. Hver Skole modtager 10 Lærlinger, som maae have fyldt deres 17de Aar og forpligte sig til at blive der i 3 Aar; de maae besidde Færdighed i Markarbeide, kunne læse, skrive og regne. Saavel Opholdet, som Underviisningen er fri.

Som Middel til at lære ved belærende Exempel maa ogsaa regnes det, at ved Domainernes Bortforpagtning havest til Regel, ikke ene at see hen til at opnaae den høieste Afgift, men ogsaa til om Bedkommende er en dygtig Landmand, hvis Exempel kan virke fordelagtigen paa Omegnen.

III.

Landoeconomisk Selskab. Efter Kongens Opmuntring dannedes i 1817 et Selskab for at oplive og udbrede Landvæsenet med hvad dertil hører.

Dette Selskab bestyres af en Central-Forening i Stuttgart, som ved Meddelelser og Correspondence forbinde Selskabets Medlemmer indbyrdes og med Foreningen. Foruden at søge at udbrede større Kund-

skab til Landvæsenet mellem Medlemmerne har Selskabet det Formaal at henlede Statsbestyrelsens Dymærksomhed paa Alt, hvad der kan tjene til at befordre Landvæsenet, ligesom det i denne Retning er Regjeringens Consulent. I Forbindelse med Central-Foreningen staae 60 Distrikts-Selskaber. — I Almindelighed betale Medlemmerne intet Bidrag, de kunne endog erholde Understøttelse ligesaavel som ogsaa Distrikts-Selskaberne. Disſes Indtægter bestaae i Bidrag fra Overamterne, der igjen bestride dem deels af Communal-Ufgifter, deels ved Bidrag fra Central-Foreningen. Statskassen giver dertil 5000 Gylden aarligen; desforuden tilstaaer den fri Brevbefordring. Enhver württembergſk Landmand kan melde ſig til Optagelse i Selskabet og bestemme, paa hvilken Maade han vil bidrage til dette Formaal og i hvilken Green af Landvæsenet. Selskabet eier en Gaard i Stuttgart og har der en Samling af Natur- og Kunstproducter.

Central-Foreningen udgiver: „Correspondenzblatt des württembergischen Landwirthschaftlichen Vereins,“ som aarligen udkommer i 6 Hefter og koster 3 Gylden. Mere beregnet for den simple Mand udgiver den: „Wochenblatt für Land- und Hauswirthschaft,“ som koster 1 Gylden 30 Kreuzer, og redigeres paa Hohenheim, med Bestemmelse at offentliggjøre de Erfaringer i Land- og Forstvæsenet, som gøres der. Hertil kommer endnu, at Selskabet undertiden udgiver Afhandlinger over Gjenstande henhørende til Agerbruget og skrevne i et letfatteligt Sprog.

I 1833 har dannet sig en pomologisk For-

ening, og for nogle Aar siden et Selskab til Wein-
avlens Forbedring, som besidder flere betydelige
Weingaarde, hvis Drift tjener de andre til Monster, og
hvori opelstes de bedste Slags Druer.

IV.

Landvæsens=Fester. Som Middel til at frem-
me Agerbruget, med hvad dermed staaer i Forbindelse,
anvendes i Würtemberg ikke alene aarligen at uddele
Belønninger for, hvad fortrinligt er udført i denne Ret-
ning, men de Dage, hvorpaa disse Belønninger ud-
deles, gjøres tillige til Folkefester, ved hvilke forevises
udmærket Dvæg, udmærkede Agerdyrknings=Redskaber
med hvad andet, som kan ansees som fortrinligt i agro-
nomisk Henseende. I enhver af Rigets 63 Overamter
holdes aarligen en saadan Fest, den største af dem er
den, som holdes i Cannstadt, ved Stuttgart, den
28 September, Kong Wilhelms Fødselsdag. Paa denne
Fest uddeles de af Kongen udsatte Belønninger, be-
staaende af 80 Dukater og en Sølvmedaille: 1) For
den bedste i Würtemberg opfundne og udførte Maskine
eller Redskab til almeennyttigt Brug, især for Landvæ-
senet; 2) for den nyttigste af en Würtemberger gjort
chemisk Opdagelse eller ny Anvendelse af et bekjendt
chemisk Middel eller Grundfætning til et eller andet
almeennyttigt Diemed, især til Fremme for Haandte-
ringer henhørende til Landvæsenet; 3) for Indførelse
eller Udbredelse af en ny og nyttig Cultur, eller væ-
sentlig Forbedring i Agerbruget i Almindelighed eller i
een af dets enkelte Grene i Særdeleshed. Og saa de,

som have vundet en Belønning ved Distrikts-Festerne, kunne concurrere til disse. De, som ville concurrere, henvende sig desangaaende til Central-Foreningen.

Foruden disse almindelige Landvæsens-Fester er der ogsaa en speciel, navnlig en Schæferfest. Ved Faareavl finder i Almindelighed den særegne Dmstændighed Sted i Württemberg, at Landmanden selv ei holder Faar, men bortleier sin Græsning til Schæfere, som eie Faareflokke, og som tilforn dannede en særegen Haandtering med Laugsforfatning. Ved denne Fest uddeles som Belønninger for de Schæfere, der have opnaaet den høieste Priis for deres Uld, finuldede Tillægsvædere, deels Stænke af Kongen fra hans Schæferier, deels af Landvæsens-Foreningerne.

V.

Hesteavl. Til dennes Fremme holdes for Statens Regning Landstodhingste, hvis normale Antal er 150, men i Almindelighed haves endnu 10 til 12 i Reserve. Hingstene blive deels kjøbte deels leverede fra Landstutterierne, hvoraf det i Marbach er det største. Bestyrelsen, af hvad vedkommer Landstodhingstene, er underlagt en Landstutteri-Commission. Hingstene, ligesom ogsaa Hingste fra den Kongelige Stald, fordeles omkring i Landet paa dertil passende Steder. Iffun saadanne Hopper maae bringes til disse Hingste, som ere over 4 Aar gamle og ikke have arvelige Feil. Tilføres flere Hopper, end Hingsten maae bedække, gives dem Fortrinnet, som ere priisbelønnede ved Landvæsens-Festerne. Ved Begyndelsen af

hvert Aar skulle de Hopper, som ønskes bedækkede af en Landstodhingst eller af een fra den kongelige Stald, undersøges af hvert Oверamts Landoverstaldmester i Oверvarelse af Stedets Overyghed og en Dyrlæge. Disse Hopper optages i et Besteler-Register; hver Hoppé tildeles en bestemt Hingst og maa ikke bringes til nogen anden uden Oвер-Amtmandens Tilladelse.

Denne Indretning koster Staten aarligen circa 90,000 Gylden. Desforuden anvendes aarligen ikke ubetydelige Summer til Indkjøb af ædle Heste.

Private Stodhingste. Den, som vil holde en Stodhingst, skal dertil være forsynet med et Patent fra Overstaldmesteren. Dette Patent meddeles ikke, med mindre Hingstens Eier beviser med Overygheds-Attest, at han er velhavende, at han enten selv forstaaer at behandle Hingstene, eller at han holder Karle, som forstaae det; Hingsten maa dertil ikke være under 4 Aar og ingen arvelige Feil have. Et saadant Patent gjælder ifkun for een Bedækningstid og maa fornyes, for hver Gang Hingsten undersøges. — Som Oymuntring til at holde private Stodhingste uddeles aarligen trende Hovedpræmier til 20, 16 og 12 Femgyldenstykker i Guld. Dernæst uddeles Præmier ved den aarlige Landvæsens-Fest i Cannstadt, hvor Hingsten skal forevises; andre, end saadanne Hingste, som paa ovenbestrevne Maade ere antagne som private Stodhingste, erholde ikke Præmier. Alle de, som eie priisværdige Hingste, opfordres til at møde med dem ved ommeldte Fest; om de end ikke erholde nogen Præmie, erholde de dog i Erstatning for Reiseomkostningerne 36 Kreu-

zer for hver halve Meil (Stunde), at deres Hjem er fjern fra Cannstadt, og 1 Gylben 12 Kreuzer for Opholdet der. Den Stodhingst, som har erholdt en Hovedpriis, kan ikke erholde nogen ny i de 3 paafølgende Aar, men iffun en af de mindre.

Foruden ovenmeldte Opmuntringer til Hesteavlens Fremme, anvendes i Württemberg endnu andre, hvortil høre:

1) De forskjellige Distrikter opmuntres til at anlægge Græsningspladser for Føl, hvilket ogsaa er skeet paa flere Steder. Ogsaa Landstutterierne Güterstein og Offenhausen, som have saadanne Græsmarker, modtage, for Private, Føl, som ere faldne efter en Landstodhingst eller efter en anden ædel Hingst og efter en udmærket Hoppe, og som lover meget, at domme efter ydre Kjendetegn.

2) Under Straf er det forbudt at lade over 2 Aar gamle Hingstføl græsse i Forening med Hopperne.

3) For at beholde de forædlede Heste i Landet, uddeles ved Landvæsens-Festerne Præmier til Ciere af Hopper med Føl, som enten ere tillagte af samme Eier eller i det Mindste paa Festdagene have været to Aar i hans Besiddelse. Præmierne inddeles i Hovedpræmier og Bivpræmier. Hine ere tre, nemlig til 20, 16 og 12 württembergste Femgyldestykker i Guld; disse: sex, hver til 8 saadanne Femgyldestykker. En Hovedpriis kan iffun erhverves een Gang for samme Hoppe, og en Hesteopdrætter, som concurrerer til flere Præmier, kan iffun erholde een Hovedpræmie i et Aar.

Til Bestridelse af Omkostningerne med at bringe Følhopper til Festen i Cannstadt gives samme Godtgjørelse som for Hingste.

4) Endeligen maa ogsaa regnes under denne Kategori de Belønninger, som aarliggen uddeles ved Landvæsens-Festerne til Eierne af de Heste, som ere brugte til Beddeløb, nemlig, en Medaille og 10 Femgyldestykker for den første, 8 for den anden og 4 for den tredje Priis. Hesten maa være af indenlandskt Afkom.

VI.

Dvægavl. Følgende Foranstaltninger ere søiede til denne Avls-Befordring.

1) Land-Dyrighederne er det paalagt at træffe alle hensigtsmæssige Foranstaltninger til at oprette Hjælpe- og Laane-Kasser, for at fattige Landmænd kunne erholde Penge til Indkjøb af godt Dvæg.

2) I Almindelighed holde Sognene Tillægs-Tyre; hvor dette ikke finder Sted, er det Dyrigheden paalagt at see dette udført, da Diemedet dermed, at forbedre Racen, paa den Maade formenes bedst at opnaaes.

3) Til Indkjøb af udmærket Tillægs-Dvæg giver Staten aarliggen 5000 Gylde, som af Landvæsens-Foreningens Central-Bestyrrelse udbetales til de Amtscorporationer, som have udsat Præmier. Fra de Kongelige Meierier overlades uden Betaling Tillægs-Tyre til Sogne og Forpagtere.

Paa de Kongelige Godsar holdes ligesom paa Hohenheim 16 forskjellige Racer Hornqvæg ublandede og

til videre Forplantning i Landet. Afbildninger af disse Racer og af andre Huusdyr paa de Kongelige Godser findes paa 36 Blade med 12 Blade Text, som ere udkomne fra 1827 til 1834. Efter mangeaarig Erfaring er det fundet, at den hollandsk-frisiske, den sortbrune schweizeriske og den røde Simmerdal-Race ere de meest passende for den württembergiske Landmand, formedelt deres Vegemers Størrelse, Lethed til at blive fede, Riigdom paa Mælk og Beqvæmhed til at trække.

I mange Egne af Württemberg, især i det saakaldte Oberland, forekommer det ofte, at Køer af større Slags anvendes til at trække, medens Dyrerne fodres til Salg.

4) Yarligen udredes af Statskassen 5000 Gylden til Belønning for udmærket Tillægsqvæg.

5) Alle württembergiske Landmænd og Besiddere af udmærket Qvæg ere opfordrede til at forevise disse paa Landvæsens-Festerne og concurrere til Præmierne, som bestaae for de sex bedste 2 og 3aarige Tillægstyre i 10, 8, 6, 4, 3 og 2 württembergiske Femgyldenstykker i Guld, for drægtige Køer, hvis Alder endnu kan kjendes paa Tænderne, sex saadanne Præmier. Desforuden uddeles et Antal Sølv-Medailler. Ingen kan erholde meer end een Præmie. Med Dyrigheds-Attest skal det bevises, at Qvæget er tillagt i Landet.

VII.

Faareavl. Ved at omtale Schæferi-Festen er allerede meddelt Underretning om de af Regjeringen anvendte Midler til Faareavlens Fremme. Fra det for-

ædlede Schæferi paa Hohenheim, som for det Meste bestaaer af en Electoral-Stamme, i Aarene 1822 og 1826 indkjøbt fra de Kongelige sachsiske Stammschæferier, sælges fra Tid til anden Tillægsvædere og Faar, ligeledes fra det Kongelige Schæferi paa Achaalm.

Paa Landvæsens-Festen i Cannstadt uddeles ogsaa Belønninger for udmærkede Faar, nemlig, for de tre bedste finuldede Vædere: 8, 4 og 2 württembergffe Femgyldenstykker i Guld; for de tre bedste finuldede Moderfaar 6, 3 og 2 Femgyldenstykker. Endvidere uddeles et Antal Solmedailler for de Faar, som komme hine nærmest. Forovrigt finde de samme Betingelser Sted ved Belønninger for Faar, som ved de andre Dyr.

VIII.

Svineavl. Ogsaa for udmærkede Sviin uddeles Præmier paa Festen i Cannstadt; for de tre bedste Orner 5, 2 og 1 württembergff Femgyldenstykke; for de 3 bedste Søer 4, 2 og 1 Femgyldenstykke. Jovrigt samme Betingelser.

IX.

Bagerovne. For Fuldstændigheds Skyld aftrykkes her, hvad jeg derom har anført i „Kongeriget Württembergs industrielle Forfatning i 1845.“

Regjeringen har i længere Tid søgt at virke til at udbrede Brugen af Sogne- eller Distrikts-Bagerovne, ved at befale Dveramterne at drive paa, at hver Commune anskaffer sig en fælles Bagerovn, hvorved ikke alene spares Brændsel, og Faren for Ilds-

vaade bliver mindre, men der forskaffes tillige Beboerne et bedre bagt Brød. Det er egentligen en i Württemberg meget gammel Indretning, formodentligen allerede i Midten af det 16de Aarhundrede bidbragt af Italienerne; i et Par Byer, deriblandt i Ergenzingen, skriver Indretningen sig i det Mindste fra den Tid; men i nyere Tider, da Brændselet er begyndt at blive kostbarere, er Sagen paany oplivet og i 60 Communer findes nu flige Bagerovne, ofte forenede med et ligeledes communalt Vaskerhuus.

Paa et fra de øvrige Bygninger affondret Sted, men saameget muligt midt i Byen, staaer et Huus, hvori en Bagerovn, Bagerstue, ofte tillige Bolig for en Bagermester samt Rum til Brænde. Dvnen er oval. Størrelsen retter sig efter Familiernes Antal; de mindste ere 12 Fod lange og 10 Fod brede; de største 18 Fod lange og 15 Fod brede. Naar den nederste Deel af Dvnen er opført til passende Høide, fyldes den med Sand eller Leer, og oven derpaa lægges godt brændte Leerstifer, men det hele saaledes, at Dvnen stiger 4 til 5" skraa op. Hvælvingen, opført af godt brændte Muursteen, maa ikke være over 3 Fod høi; jo mindre Dvne, jo lavere Hvælving. Der iagttages, at Døren til det Rum, hvori Bagerovnen staaer, ikke anbringes lige over for Abningen til Dvnen, da den indstrømmende udvendige Luft vilde forsinke Bagningen. Over Dvnen's Abning udmunde 2 til 4 Røgkanaler, som lede Varme og Røg langs med Hvælvingen til Dvnen's høieste Punkt, for enten aldeles at bortledes, eller bruges til at opvarme et over Dvnen anbragt Tørrer-

kammer til Frugter. Naar Ilden er slukket, tillukkes disse Kanaler med Spjælde. For at den Fugtighed, som udvilles fra Frugterne, kan bortledes, anbringes Abninger i Indgangsdøren, og tør og dertil varm Luft indledes i dens Sted gennem en under Dvnen anbragt Kanal, som ved Bagerovnens bagerste Side ledes op og ind i Tørreovnen. Det er ved at gaae gennem denne Kanal, at Luften opvarmes. I disse Tørrefammere ligger Frugten paa Stuffer med gennemhullet Bund.

En saadan Commune=Dvn bestyres i Almindelighed af en af Dyrigheden valgt Bagermester og af en Svend, som denne antager. Familierne underrette Bagermesteren om Dagen, da de ville have bagt, og han bestemmer da, om deres Brød kan bages i 1ste, 2den, 3die eller 4de Bagning. Brændselet leverer den, der lader bage. En Mester med en Svend er tilstrækkelig for 100 til 130 Familier. Da disse Dvne ere hensigtsmæssigen konstruerede og holdes varme hele Aaret igjennem, har Erfaringen lært, at med 4 Favne Brænde bages ligesaameget, som i private Huse med 16 Favne.

I ommeldte By, Ergenzingen, er tillige et Communal=Basserhuus med 4 Ildsteder. Da dette ikke blev tilstrækkeligt, opførtes endnu et lignende.

X.

Dste=Fabrikker. Paa flere Steder i Württemberg findes Dstefabrikker, som vel ikke skylde Regjeringen deres Tilværelse, men som dog ere af for almeen

Nytte til at kunne forbigaaes, her at omtales. En saadan Ostefabrik eller det Sted, hvor Ost tilberedes i stor Mængde, anlægges af flere Meieri-Besiddere eller Andre for fælleds Regning og forpagtes til en Schweizer eller anden i Oste-Tilberedningen kyndig Mand. Fabrikken er forpligtet til at modtage al den Mælk, som dagligen bringes fra Omegnen, og betale den med rede Penge efter en Priis, som beroer paa fælleds Overeenskomst og gjælder for en vis Tid. Ved at Tilvirkningen bestyres af en deri kyndig Mand, bliver Productets Værdi saameget bedre, ligesom Mælkens Priis dertil staaer i Forhold. Da disse Anstalter oprettedes, betaltes Mælken med 2 Krz. pr. Maaß, nu bliver den betalt med det Dobbelte. — Hermed sammenholdes, hvad af mig er anført i nye landoeconomist Tidendes tredie Bind om schweizeriske Oste- og Smørfabrikker.

XI.

Humleavl. Som Opmuntring til Humlegaardes Anlæg anordnedes i 1816, at der af disse ikke maa tages Tiende in natura, men den skal ansættes til en taalelig Penge-Afgift. Humlestave skulle leveres fra de herstabelige Sogne- og Stifts-Skove for billig Priis. Afgifterne af Humlehaver, anlagte paa Almindinger eller paa andre under Opdyrkning indtagne Steder, maae ikke forhøies i 10 Aar, saafremt de i den Tid vedblive at anvendes til Humle. Anlægges Humlehaver paa hidtil udyrkede Steder, skulle de i 10 til 18 Aar være frie for Tiende; anlægges de paa allerede opdyrket Grund, ere de i 3 Aar tiendefrie.

XII.

Høra vl. Udførlig Beretning om, hvad Regjeringen foretager til Høra vls Fremme, findes i mit ovenansførte Skrift om Württemberg, Side 4. Her tilføies iffun nogle Bemærkninger om Hørens Behandling paa Hohenheim og Resultatet deraf.

Den til Hø bestemte Jord har Aaret iforveien baa ret Kartofler. Om Efteraaret gjødes den med Staldmøg, som nedpløies; om Foraaret gives den endnu en let Gjødning med Oliefagemeel og Træaste. Forøvrigt er Jordens og Plantens Behandling i det Væsentlige som i Belgien. Ved Rødningen anvendes deels den Coortreftste Maade med rindende Vand, deels den Locternste med Dynd, tildeels ogsaa med Ellølv. Erfaringen har lært, at, naar der anvendes lige Omhu med begge Maader, bliver Resultatet det Samme, dog snarere noget til Fordeel for den Coortreftste. Naar Høren er af god Bestaffenhed og er behandlet med Omhyggelighed, erholdes af den raa Høstængel 13 til 14 pCt. svinget Hø af det raa Materiale; er Høren af ringere Bestaffenhed og mindre godt behandlet, 10 til 12 pCt.

Endstjøndt det paa Hohenheim erholdte Product taaler Sammenligning med fortrinlig belgisk Hø, indvindes dog ikke af et og samme Areal saa megen Hø, som i Belgien, thi Middelhøsten er iffun pr. Morgen 16 Centner raa og god Stængel, hvorved Omkostningerne neppe dækkes, hvorfor denne Plantes Dyrkning allerede vilde have været opgivet paa Hohenheim, saafremt man ikke haabede at skride mere frem i Dyrk-

ningen, og man dertil maatte have for Die at undervise i denne Plantes Dyrkning.

XIII.

Frugttræavl. Skoleanordningen bestemmer, at der skal være en Frugttræskole ved hver Skole, for at Børnene kunne lære at behandle Frugttræer. De, som bestemme sig til at være Skolelærere, undervises derfor i Skolelærerdannelses-Anstalterne i Frugttræavl. I forskellige Love er bestemt, at Landeveie og Biveie af de tilstødende Grundeiere skulle beplantes med Frugttræer. Træerne skulle staae 10 Fod fra Grøfterne, deels for at Rødderne ikke skulle bestadiges, naar Grøfterne renses, deels for at Grenene ikke skulle rage for langt ud over Veien og hindre den fra at tørres. Afstanden mellem Træerne indbyrdes skal være 36 Fod. Dyrigheden er paalagt at anvende sin Indflydelse paa, at Frugttræavlen udbredes overalt, hvor Naturen ikke har lagt Hindringer i Veien derfor. Kommunen er det paalagt, at beplante Almindingerne med Frugttræer; de kunne paalægge enhver, som vil bosætte sig i Distriktet, at plante i Almindingen eet eller flere Frugttræer. Følgerne af alt dette er, at der ved de fleste Boliger paa Landet sees Frugttræhaver, som paa nogle Steder danne Skove og tilhøre ikke enkelte Besiddere, men Communer. Paa ethvert Træ er paa hvid Grund malet et Nr.; hvert Aar sælges hvert enkelt Træes Afgrøde.

Indtægterne af Frugttræerne anslaaes for Kongeriget aarligen til 1,500,000 Gylben. Mange Bønder sælge 5—10 Scheffel tørrede Kirsebær eller Svedsker.